

Dhr. Schoof
Minister-President
Ministerie van Algemene Zaken
Postbus 20001
2500 EA Den Haag

Betreft: Nationaal anti-corruptieplan Kabinet Schoof

Amsterdam, 8 augustus 2024

Geachte heer Schoof,

Graag zou ik u namens Transparency International Nederland van harte willen feliciteren met het succesvol samenstellen van uw kabinet. Ook wil ik u persoonlijk veel succes wensen met uw missie voor Nederland.

U heeft aangegeven als richtsnoer voor uw beleid het Hoofdlijnenakkoord te hanteren. Dat stemt ons als Transparency buitengewoon optimistisch, vanwege de volgende passage die hierin is opgenomen:

“Corruptie wordt hard bestreden. Er komt onder andere een Rijksbrede aanpak om corruptie te bestrijden, waarbij het vergroten van de weerbaarheid en de meldingsbereidheid van medewerkers, evenals het verkleinen van risico’s door (toegang tot) ICT-systemen, belangrijke speerpunten zijn.”

Uit: Hoop, lef en trots - Hoofdlijnenakkoord 2024 – 2028 van PVV, VVD, NSC en BBB

Deze woorden en de ambitie die hieruit spreekt vallen bij ons in zeer goede aarde. Met name het voornemen te komen tot een Rijksbrede aanpak van corruptie beschouwen wij als grote vooruitgang, omdat echte verandering vaak vastloopt op ministeries die langs elkaar heen werken en het te makkelijk is verantwoordelijkheden af te schuiven. Dit geldt des te meer bij complexe uitdagingen als de aanpak van illegale geldstromen, naleving van sanctiewetgeving, bescherming van klokkenluiders en integriteit in het publieke domein. Het bestrijden van corruptie en het

nemen van maatregelen daartoe raakt al snel aan gevestigde gewoontes, gebruiken en belangen. Dit maakt dat het paradoxaal genoeg soms eenvoudiger is grotere ambities te verwezenlijken dan kleine. Daarom zijn wij voorstander van een nationale anti-corruptiestrategie waarin al deze elementen bij elkaar komen. We hopen dat de redelijk abstracte goede voornemens uit het hoofdlijnenakkoord zullen worden omgezet naar concrete plannen in het regeerakkoord.

Uw kabinet kent een aantal nieuwe partijen en mensen van buiten de politiek; van hen kan worden verwacht dat ze doorgaans minder zijn verweven met de bestaande structuren. Met hun frisse blik ligt er een geweldige kans voor het kabinet en voor Nederland, want het bestrijden van corruptie is ook het vergroten van het vertrouwen in overheid en politiek. Het is ook het versterken van onze economie, die immers is gebaseerd op onderling vertrouwen. Het is cruciaal voor het gezag, de geloofwaardigheid en de invloed van ons land in de wereld. Daarnaast betekent een Rijksbrede aanpak in onze visie ook dat binnen- en buitenlands beleid op elkaar zijn afgestemd en elkaar versterken. Corruptie draagt wereldwijd immers bij aan ongecontroleerde migratiestromen, conflict en klimaatverandering en maakt het lastiger voor Nederlandse bedrijven om internationaal zaken te doen. Wil het kabinet haar ambities op deze punten waarmaken, dan kan dat niet zonder een aanpak van corruptie.

Een Rijksbrede aanpak van corruptie is kansloos wanneer wordt gepoogd dit te bereiken zonder duidelijk aanspreekbaar gezag. Versnippering ligt op de loer en waar deze aanpak hervorming van de overheid zelf vereist, behoeft het geen toelichting dat een krachtige doorzetmacht noodzakelijk is om tot resultaat te komen. Wij willen dan ook een klemmend beroep op u doen om deze aanpak naar uzelf toe te trekken. Herstel van vertrouwen vraagt méér dan doorvoeren van een aantal concrete maatregelen; het is cruciaal om duidelijk te maken dat een integer Nederland met een betrouwbare overheid een topprioriteit is, een *Chefsache*, waarop het kabinet ook echt wil worden afgerekend. Dit zou in één klap duidelijk maken dat uw kabinet het meent als zij zegt vertrouwen te willen herstellen. Als Premier kunt u ministerie-overstijgende aanwijzingen geven waar de overheid niet functioneert.

Hieronder stippen wij een aantal specifieke kansen aan die zouden passen in de door u gewenste Rijksbrede aanpak van corruptie. Vorige kabinetten hebben gepoogd voortgang te boeken, maar echte samenhang en effectiviteit was vaak ver te zoeken. Vanzelfsprekend zijn zowel ikzelf als onze domeinexperts ten alle tijden beschikbaar voor nadere toelichting.

Hoogachtend,

Lousewies van der Laan
Directeur Transparency International Nederland

Een integere politiek

“Er is een agenda nodig voor goed bestuur en een sterke rechtsstaat”

Uit: Hoofdpijnenakkoord 2024 – 2028 van PVV, VVD, NSC en BBB

De Nederlandse politiek wordt gedragen door grote aantallen mensen van goede wil. Toch ligt het vertrouwen in de politiek op een laag niveau. Te veel mensen hebben het gevoel dat beslissingen worden genomen door grote, kapitaalkrachtige belangen en politici die vooral hun eigenbelang vooropstellen. Zij ervaren een ongelijk speelveld. Om dat beeld weg te nemen zou de politiek een aantal concrete maatregelen kunnen nemen om gelijke toegang tot de politiek én de overheid te garanderen en om integriteit als kernwaarde beter te waarborgen. Dit is bij uitstek een punt waarop uw kabinet kan laten zien dat u het versterken van het vertrouwen in de overheid als prioriteit beschouwd, door maatregelen te nemen waar voorgaande kabinetten vooral koudwatervrees toonden.

- **Invoering van een Rijksbreed lobbyregister** maakt transparant wie er invloed probeert uit te oefenen op het beleid en wie toegang heeft tot politici en ambtenaren. Door transparantie het uitgangspunt te maken in plaats van de uitzondering zou hiermee ook een belangrijk voorbeeld worden gesteld dat veel toegevoegde waarde zal hebben in het versterken van het publieke vertrouwen in de overheid. Stimuleer lagere overheden hetzelfde te doen.
- Transparantie werkt het best als deze van meerdere kanten wordt gegeven. Voeg daarom aan elk stuk wetgeving een lijst toe met stakeholders die hebben meegepraat, wat hun inbreng was en hoe de regering hun inbreng beoordeelt; een zogenoemde **lobbyparagraaf**. Alle wetsvoorstellen en kabinetsbesluiten zouden een dergelijke lobbyparagraaf moeten hebben. Ook hier zou het lokale overheden sieren als zij hetzelfde zouden doen.
- Een **verplichte afkoelperiode voor bewindspersonen en Kamerleden met sancties bij overtreding** voor zij als lobbyist aan de slag gaan zou duidelijk maken dat het de politiek menens is met het stoppen van de Haagse draaideur en het voorkomt dat partijen Kamerleden aantrekken die het ambt van volksvertegenwoordiger vooral zien als opstap in hun carrière. Het zou bovendien het vertrouwen in de zuiverheid van de politieke besluitvorming versterken wanneer Kamerleden minder persoonlijke belangen hebben bij de politieke keuzes die zij maken.
- De laatste jaren hebben wij on-Nederlands grote donaties gezien aan politieke partijen. Hier wreekt de wet van de remmende voorsprong zich: omdat Nederland zich lange tijd een integer en corruptievrij land waande, lopen wij achter waar het gaat om regelgeving rond partijfinanciering, wat ons buitengewoon kwetsbaar maakt voor zowel binnenlandse als buitenlands beïnvloeding in het politieke proces. **Voer zo snel mogelijk Wet op de Politieke Partijen (Wpp) door.**

- De Tweede Kamer kent een aantal registers waarin Kamerleden bijvoorbeeld hun ontvangen geschenken en hun nevenfuncties moeten opgeven. Wellicht het belangrijkste register ontbreekt nog: **een asset-register waarin Kamerleden hun belangen zoals onder meer (grote) aandelenportefeuilles van henzelf en hun directe familie vastleggen.**

Een overheid die consistent het goede voorbeeld geeft

“Er is een agenda nodig voor goed bestuur en een sterke rechtsstaat”

Uit: Hoofdpijnenakkoord 2024 – 2028 van PVV, VVD, NSC en BBB

Als de overheid haar voorbeeldfunctie niet goed waarmaakt werkt dat door in de hele samenleving. Integriteit wordt te vaak afgedaan met checkbox-compliance, terwijl het per definitie raakt aan de kern van waar wij als land voor staan.

- **Consequenties bij corruptie moeten overheidsbreed doorwerken.** Dat betekent bijvoorbeeld dat een bedrijf dat zich schuldig heeft gemaakt aan omkoping in het buitenland niet door de overheid wordt uitgenodigd om mee te gaan op volgende handsmissies.
- Het **VN-anticorruptie verdrag moet ook in Nederland handen en voeten krijgen.** Dat betekent dat internationale regels tegen netwerkcorruptie en vriendjespolitiek ook in Nederland moeten worden doorgevoerd.
- Om sancties op te kunnen leggen aan buitenlandse politici die zich schuldig maken aan corruptie, moet de **Europese Magnitskiywet** worden uitgebreid, zodat we mensen die zich schuldig maken aan corruptie op dezelfde manier kunnen sanctioneren als schendingen van mensenrechten.
- In de Nederlandse rapportage aan de VN ten behoeve van de rapportage over de Sustainable Development Goals (SDG) moet Nederland **daadwerkelijk inhoud geven aan verslaglegging van activiteiten rond de SDG-doelen van het tegengaan van omkoping, corruptie en illegale wapenhandel.**
- Wanneer de overheid middelen confisqueert die zijn verkregen door bijvoorbeeld omkoping of corruptie, moet deze **in beslag genomen middelen in de eerste plaats worden aangewend om slachtoffers te compenseren**, niet om de eigen kas te spekken.

Een cultuur van integriteit en Bescherming van Klokkenluiders

“De bescherming van klokkenluiders wordt versterkt.”

Uit: *Hoofdpijnenakkoord 2024 – 2028 van PVV, VVD, NSC en BBB*

Vaak denken we over integriteit in termen van regels en handhaving, maar een cultuur van integriteit, waarin mensen het juiste doen, ook als niemand kijkt, is met afstand de beste manier om te werken aan een high-trust, corruptievrij Nederland. De afgelopen jaren is er veel verbeterd voor klokkenluiders, maar helaas bevat de nieuwe wetgeving enorme gaten die even onnodig als schadelijk zijn. Het is van groot belang deze met spoed te dichten.

- **Maak *ethiek en integriteit* een eenduidig onderdeel van het onderwijs curriculum** om jonge mensen al vroeg bewust te laten nadenken over de keuzes die zij maken en hoe die van invloed zijn op de samenleving en op hun eigen integriteit.
- **Alle melders van misstanden dienen effectief te worden beschermd.** Nu eist de wet dat hun melding moet gaan over een “maatschappelijk belang”. Het is echter onduidelijk wat dit betekent. Zo vindt voormalig Minister van Binnenlandse Zaken Hanke Bruins Slot dat seksueel grensoverschrijdend gedrag slechts een maatschappelijke misstand is indien er sprake is van een systeem of een patroon, terwijl regeringscommissaris Mariëtte Hamer vindt dat er altijd sprake is van een maatschappelijke misstand dit soort gedrag. Eenzelfde onduidelijkheid betreft ook meldingen over corruptie en fraude, wat het lastig maakt voor mensen die getuige zijn van ondermijnende criminaliteit om te weten of zij bescherming hebben als zij hier melding van maken. Gezien de greep van georganiseerde misdaad op Nederland kan dat niet de bedoeling zijn. De huidige vereisten voor bescherming zijn voor experts - laat staan klokkenluiders - vooraf nauwelijks in te schatten. Dit zal personen weerhouden een melding te doen en dit maakt Nederland onnodig kwetsbaar voor corruptie. Het is moreel onverdedigbaar dat, zoals de vorige regering schreef aan de Eerste Kamer, dat melders van corruptie of seksuele intimidatie pas beschermd worden als het gaat om een patroon. Wat Transparency International Nederland betreft zijn corruptie en seksuele intimidatie *altijd* misstanden.
- **Alle klokkenluiders verdienen juridische, financiële en psychosociale ondersteuning.**
- **Voor bedrijven en organisaties die klokkenluiders actief tegenwerken of die represailles tegen de melder instellen moeten - zoals de nieuwe EU-richtlijn eist - op korte termijn sancties gaan gelden.**

Een integer bedrijfsleven

“De anti-witwasaanpak wordt geïntensiveerd”

Uit: Hoofdlijnenakkoord 2024 – 2028 van PVV, VVD, NSC en BBB

- **De rapportage ten behoeve van de ESG-scores van bedrijven moet daadwerkelijk inhoud krijgen** en het mag niet worden geaccepteerd als (grote) bedrijven dit als standaard checklist afdoen.
- De overheid moet niet langer het beleid tegen witwassen neerleggen bij banken en bedrijfsleven maar **de overheid moet zelf de coördinatie en verantwoordelijkheid nemen om witwassen tegen te gaan en voldoende menskracht beschikbaar maken.**
- De **huidige procedures om witwassen tegen te gaan moeten dringend worden geëvalueerd**, waarbij ook vragen moeten worden beantwoord als: worden de anti-witwasgelden wel effectief ingezet en is het wel verstandig alle ‘ongebruikelijke’ transacties te melden in plaats van te concentreren op ‘verdachte’ transacties.
- Het openbaar ministerie (OM) moet in staat worden gesteld om **buitenlandse omkoping effectiever te kunnen vervolgen**. Uit *Transparency International’s Exporting Corruption* rapport blijkt dat Nederland in de op een-na-laatste categorie beperkte handhaving (*limited enforcement*) valt, waar landen als het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten aanzienlijk beter presteren.